

Bezpečnostní působení v současném světě

(Geopolitická východiska)

Svět je bohužel často plný neřešitelných problémů. V posledních letech, ať se obrátíme kterýmkoli směrem, zjistíme, že jakýkoli zásadní problém se stal problémem nadnárodním. A že se nedá řešit, pokud i naše domácí myšlení nedostane globální rozměr. Proces zajišťování bezpečnosti výraznou měrou závisí na charakteru komplexního bezpečnostního působení jeho prvků čili aktérů. Je to víceúrovňový a mnohostranný proces dotýkající se celého světa. Je proto velmi těžké určit, které fáze, úrovně, oblasti jsou hlavní, určující, podstatné a základní, které více a které méně ovlivňují a zajišťují bezpečnost mezinárodního systému. Autor následujícího příspěvku, učitel na Univerzitě Matěje Béla v Bánské Bystrici a mj. i člen vědecké rady Ústavu strategických studií UO v Brně, se pokouší ukázat na ty procesy, momenty, jež jsou stálým obsahem bezpečnostní problematiky a vyvodit z nich závěry platné nejen pro Českou či Slovenskou republiku, ale které mají širší platnost i v geopolitickém měřítku.

Východiskem a hlavním nástrojem zajišťování bezpečnosti je bezpečnostní politika státu. Její formulování je vždy výrazně ovlivňováno danou úrovní myšlení, filozofií bezpečnosti, převládajícím bezpečnostním paradigmatem. Každý model má svou vlastní strukturu, jež je základem koncipování odlišných cílů, zájmů, úkolů. Jeho aplikace do bezpečnostní strategie státu se přímo projevuje v celém systému opatření státu na zajištění bezpečnosti země.

Proto (z gnozeologického, epistemologického i z prakticko-politologického hlediska) nás musí zajímat, co je teoretickým a metodologickým základem koncipování bezpečnostní politiky států, jaké (jaká) paradigmatata jsou nosným a ústředním vodítkem při jejím stanovení a prosazování? K jakému modelu (modelům), bezpečnostní filozofii, se přiklání naše politické a vojensko-politické elity?

K modelu konfliktu civilizací S. Huntingtona? K modelu geopolitických konfliktů v Eurasii Z. Brzezinského? K modelu konce dějin, konečného vítězství liberální demokracie a trhu F. Fukuyamy? K modelu A. Tofflera popisující konflikt mezi druhou a třetí vlnou? Anebo snad k mondialistickému modelu jednotného a společného světa? Atd.

Pokud budeme vycházet z modelu Z. Brzezinského (Velká šachovnice, viz 2), potom – velmi stručně – bezpečnost světa, USA, Evropy, tedy i naší země, bude záviset na **způsobu řešení konfliktů v kritických pásmech a ohniscích Eurasie**.

Z. Brzezinski, historicky i logicky, vychází z bipolárních představ, realistického paradigma, které jej vede k formulování hegemonistického uspořádání světového politického systému, vytváření geopolitické mapy se zřetelnými pohyby sil ve světovém prostoru a místy střetu v Huntingtonových „zápalných bodech“. Vycházejí z vize věčného konfliktu předpokládá, že mocenské spory se začátkem třetího tisíciletí budou v první řadě řešit zasazením mocenského potenciálu velmocí. Pokud budeme vycházet z jeho poslední knihy (Volba, 3), potom bezpečnost současného světa bude záviset od volby hegemonu – USA, nebo jít cestou prosazování své moci samostatně nebo ve spolupráci s ostatními bezpečnostními aktéry světa, zvláště ze zeměmi Evropské unie.

Ve svých knihách nadále přikládá nejdůležitější úlohu při řešení mezinárodních sporů vojenským prostředkům, především NATO, prioritně v oblasti Eurasie (a zde hlavně na Středním

východě), jako jednoho z klíčových prostorů, kde se bude řešit osud celé planety. Podmínkou je zamezit vznik jediné dominantní mocnosti v Eurasii, posílit stabilitu geopolitického pluralismu v Eurasii a vytvořit tzv. transeurasijský bezpečnostní systém (TESS). Do takového bezpečnostního uspořádání by mělo být zahrnuté rozšířené NATO, spojené s Ruskem chartou o spolupráci, zároveň s Čínou a Japonskem (2, s. 210). Z Ameriky, Evropy, Číny, Japonska a Indie, a možná i z některých dalších států, by mohlo vzejít jakési jádro strukturovaného TESS (2, s. 210-211).

Pokud vycházíme z modelu S. P. Huntingtona (Střet civilizací, 5), potom **bezpečnost světa a států bude záviset na způsobu řešení konfliktů mezi civilizacemi, zvláště konfliktu mezi západními a nezápadními civilizacemi.**

S. P. Huntington totiž přichází s novým paradigmatem, modelem či přístupem zkoumání a objasňování globální politiky současného světa. Nahradil již čtyři známá paradigma po skončení studené války paradigmatem (nebo mapou) pátým – *civilizačním přístupem*. Na jeho základě S. P. Huntington ukazuje, že:

1. Integrační síly ve světě reálně existují a jsou výsledkem protikladných sil kulturního prosazování a civilizačního vědomí.
2. Svět je v jistém smyslu rozdělený na dva, ale základní rozdíl je mezi dominantní civilizací Západu a všemi ostatními, které mají málo společného. Svět se dělí na jeden západní a mnoho nezápadních civilizací.
3. Národní státy jsou a budou nejdůležitějšími činiteli světového dělení, ale jejich zájmy, spojenectví a konflikty čím dál tím víc určují kulturní a civilizační faktory.
4. Svět je v skutečnosti anarchií, ale největší nebezpečí pro stabilitu představují konflikty mezi státy nebo skupinami různých civilizací (5, s. 26).

Výsledkem tohoto procesu je, že po skončení studené války získala *globální politika poprvé v dějinách multipolární a multicivilizační charakter* (5, s. 13), *a že soupeření velmocí vystřídal střet civilizací* (5, s. 15).

V novém světě nebude k nejzávažnějším, největším a nejnebezpečnějším konfliktům docházet mezi společenskými třídami, mezi chudými a bohatými či jinak ekonomicky definovanými skupinami, ale mezi národy náležícími k různým kulturním etnikům (5, s. 15).

Po skončení studené války je tedy **hlavní osou globální politiky interakce mezi kulturou a mocí Západu a kulturou a mocí nezápadních civilizací** (5, s. 16).

Na základě takto formulovaných myšlenek, formuloval S. P. Huntington svůj všeobecný závěr: Svět po studené válce je světem sedmi nebo osmi hlavních civilizací. Rozdíly mezi civilizacemi patří ke klíčovým otázkám mezinárodního dění. Riziko, že konflikt přeroste ve větší válku, hrozí hlavně v případě střetu mezi skupinami a státy s různou civilizační příslušností. Nebezpečné střety budoucnosti patrně vzejdou ze západní arogance, islámské netolerance a čínské asertivity (5, s. 213).

Za dané situace, pokud chtějí Spojené státy a evropské země zachovat západní civilizaci, potom je v jejich zájmu:

- dosáhnout větší politickou, ekonomickou a vojenskou integraci a koordinovat svou politiku tak, aby se státům z jiných civilizací zabránilo využívat vnitřních rozdílů,
- začlenit do NATO a EU západní země střední Evropy, tj. visegrádské čtyřky, pobaltské republiky, Slovinsko a Chorvatsko,
- podporovat „pozápadnění“ Latinské Ameriky,

- ❑ omezovat růst konvenční i nekonvenční vojenské síly islámských a čínských států,
- ❑ zpomalit odklon Japonska od Západu směrem ke spojení s Čínou,
- ❑ akceptovat Rusko jako ústřední stát pravoslavní a hlavní regionální mocnost s legitimními zájmy o bezpečnost své jižní hranice,
- ❑ udržet západní technologickou a vojenskou převahu nad ostatními civilizacemi,
- ❑ uvědomit si, že intervence Západu do záležitostí jiné civilizace je v multicivilizačním světě pravděpodobně tím nejnebezpečnějším zdrojem nestability a potenciálního globálního konfliktu (5, s. 381).

Základní tezí, východiskem i závěrem S. P. Huntingtona je, že kultury a kulturní identity, které jsou v nejširším ohledu zároveň identitami civilizačními, utvářejí ve světě po studené válce vzorce soudržnosti, rozpadu a konfliktu. Strukturu jeho modelu je možné shrnout do pěti následujících myšlenek:

1. Poprvé v historii má globální politika multipolární a zároveň multicivilizační charakter; modernizace již není totéž co pozápádnění, a jejím výsledkem není ani univerzální civilizace v žádném smysluplném významu slova, ani pozápádnění nezápádních společností.
2. Mocenská rovnováha mezi civilizacemi přechází změnami: vliv Západu relativně upadá; roste ekonomická, vojenská a politická síla asijských civilizací; v islámských zemích dochází k demografické explozi, což má destabilizační účinky jak pro tyto země samotné, tak i pro jejich sousedy; všeobecně je možné říci, že nezápádní země opět nacházejí hodnoty své vlastní kultury.
3. Rodí se světový pořádek založený na civilizaci: společnosti kulturně si blízké navzájem spolupracují; snahy prosadit nějakou společnost z jedné civilizace do druhé jsou neúspěšné; země se sdružují okolo vedoucích nebo ústředních států své civilizace.
4. Univerzalistické nároky vedou Západ stále častěji do konfliktů s jinými civilizacemi, nejzávažnější je konflikt s islámem a Čínou; na lokální úrovni se vedou války na zlomové linii, především mezi muslimy a nemuslimy, ke „spojování příbuzných zemí“, a tak hrozí že přerostou do širšího konfliktu civilizací. Proto se ústřední státy civilizací snaží tyto války zastavit.
5. Prežití Západu závisí na tom, zda Američané znovu potvrdí svou západní identitu a zda obyvatelé Západu uznají, že jejich civilizace je jedinečná, ne univerzální, a sjednotí se za účelem její obnovy a obrany, čelíce tak výzvám nezápádních společností. Globální války je možné se vyvarovat jen tehdy, když představitelé světových mocností přijmou multicivilizační charakter globální politiky, a tak budou spolupracovat na jeho udržení (5, s. 13).

Když vycházíme z modelu A. Tofflera (Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky. Utváření nové civilizace. Politika třetí vlny, 8), potom **bezpečnost světa a států bude záviset na výsledku konfliktu mezi druhou a třetí vlnou.**

Podle A. Tofflera se lidstvo ocitlo tvář v tvář jakémusi kvantovému skoku dopředu. Čelí nejhlubšímu sociálnímu převratu a tvořivé restrukturalizaci všech dob. Bez toho, že by jsme si to jasně uvědomili, podílíme se na budování pozoruhodné nové civilizace od samotných základů. To je význam konceptu „třetí vlny“ (8, s. 15). Střet druhé a třetí vlny vytváří sociální napětí, nebezpečné konflikty a podivné nové politické vlny. Tento střet rozmetává tradiční politický slovník. Všechny staré polarizace a koalice se rozpadají (8, s. 21).

Konflikt mezi seskupeními patřícími k druhé a třetí vlně představuje ve skutečnosti *základní politickou tenzi*, která rozděluje současnou společnost. Na jedné straně jsou stoupenci průmyslové minulosti, na druhé straně stále početnější miliony těch, kteří poznávají, že nejnaléhavější problémy světa se již nedají řešit v rámci průmyslového řádu. Tento konflikt je „superzápasem“ zítřka (8, s. 21-22). Globální vlnu vyhrajují ty země, jež dokončí transformaci do třetí vlny s nejmenší destabilizací a nepokojí (8, s. 30).

Nejvýznamnějším politickým konfliktem dneška není podle Tofflera totiž střet mezi bohatými a chudými, mezi vzestupujícími a upadajícími etnickými skupinami, ani mezi kapitalistickou a socialistickou vizí. **Rozhodující zápas dneška se odehrává mezi těmi, kteří se snaží podporovat a uchovávat industriální společnost, a těmi, kdo jsou ochotni ji překročit.**

Stručný náčrt hlavních myšlenek těchto tří významných myslitelů současnosti ukazuje, že problém bezpečnosti světa, státu a jednotlivců je vnímán a objasňovaný různě, že i přístupy k řešení problému bezpečnosti jsou odlišné. Jaká je naše filozofie bezpečnosti státu a světa? Jaký je náš model bezpečnosti? Jaký bude náš přístup k řešení problémů bezpečnosti v nejbližších letech?

Jedním z pojetí vnímání, zkoumání a objasňování bezpečnosti státu je *prostorový přístup* se kterým přišla *geopolitika*.

Hned na začátku několik poznámek. Geopolitika byla v našich zemích odmítána jako buržoazní vědecká disciplína, proto nemá pevné ideově-teoretické základy. Neexistuje zde tradice, nemá pevnější místo v struktuře našich věd, vědeckých institucí a organizací, ve struktuře naší „normální vědy“, ale ani v našem bezpečnostním myšlení. Geopolitika je často ještě i dnes vnímána jako „problémová“ vědecká disciplína a především „luxus“ pro naše (malé) státy.

Zkoumání problému bezpečnosti států v globálnějších a dlouhodobějších dimenzích je v současnosti – dovoluji si tvrdit – nemožné bez prostorového, resp. geopolitického přístupu. Ani v minulosti, ani dnes, se žádná velmoc či aliance neobešla a neobejde bez zkoumání geopolitické mapy světa a regionu, bez geopolitické analýzy civilizačních pohybů, bez zkoumání geopolitických těžišť, ohnisek a konfliktů, bez hlubšího poznání geopolitického prostoru, bez přesného definování geopolitické polohy, místa a hodnoty státu ve „velkém prostoru“.

Bezpečnost na globální, kontinentální (Evropa) a regionální (střední Evropa) úrovni v dlouhodobější perspektivě nemůžeme přesně definovat a zajišťovat; pokud neuplatníme geopolitický přístup, nepoznáme základní geopolitické tendence, protiklady a pohyby ve světě, v Eurasii, v Evropě.

Geopolitika se „nezabývá“ „krátkým“ časem, „malým“ prostorem, „lokálními“ spory, „parciálními“ konflikty. Předmětem jejího zkoumání jsou především geografické podmínky lidstva, civilizací, impérií, národů a států, velké prostory, dlouhodobý pohyb velkých civilizací, pohyb mořské moci a pozemní (kontinentální) moci, moci a síly velkých států a až potom v tomto silovém vztahu je místo a úloha malých států.

Pokud máme koncipovat dlouhodobější a trvalejší bezpečnostní strategii státu, pokud chceme zajistit dlouhodobou stabilní bezpečnost našich společností, nemůžeme obejít, ignorovat geopolitickou situaci a geopolitický prostor ve kterém se nacházíme. **Je v našem bezpečnostním zájmu odhalit existující a pravděpodobně možná geopolitická ohniska, konflikty, geopolitické pohyby, geopolitické struktury, geopolitické integrační seskupení, geopolitické hrozby a rizika.** Jak jinak můžeme zdůvodnit zda naše země jsou anebo nejsou

ohrožené, zda mají nebo nemají nepřítel, zda hrozby a rizika jsou bezprostřední a otevřená, nebo potenciální, latentní, a v jakém časovém výhledu? Jak máme určit své geopolitické místo a následně na to geopolitické spojení? Jak a s jakým státem, aliancí států, chceme vyvažovat svou moc a sílu v zájmu zajištění své bezpečnosti?

Pokud nebude v těchto otázkách obyvatelům a politickým elitám jasno, potom se celá bezpečnostní politika bude uskutečňovat jen *ad hoc*? Anebo vždy se změnou politické garnitury se bude měnit bezpečnostní politika státu? Geopolitické zájmy jsou dlouhodobé (staleté až tisícileté) zájmy a cíle. Proto definování a ztotožnění se většiny obyvatelstva, politických stran, politické a vědecké elity, s takovými geopolitickými zájmy a cíli je stabilním kurzem pro koncipování bezpečnostní strategie státu, zajištění stabilní a dlouhodobé bezpečnosti našich států.

Bezpečnost systému je výraznou mírou určována jeho vnitřní a vnější *rovnováhou*. Rovnováha ovlivňuje především „stabilitu“ a pohyb systému. Pokud jsou systémy v normále, jsou „stabilnější“, potom obsahují méně fluktuace, chaotických změn a kritických stavů, které systém nutí ke změnám, k „rozkolísání“.

Pokud se však systém dostal do nerovnováhy, je jeho snahou docílit rovnováhu. Systém se začíná aktivizovat. Dochází k pohybu systému, k bezpečnostnímu působení, k odstraňování zdrojů nerovnováhy. Začíná proces bezpečnostního vyvažování systémů, moci a síly.

Z tohoto pohledu je pro bezpečnost systému zvlášť důležité, aby se bezpečnostní aktéři soustředili především na řízení:

- ❑ nerovnováhy mezi existujícími potřebami, zájmy a cílem systému a stavem a kvalitou jeho bezpečnosti,
- ❑ nerovnováhy mezi bezpečnostním systémem a jeho bezpečnostním prostředím,
- ❑ nerovnováhy mezi systémem a jeho podsystémy, včetně bezpečnostního podsystému,
- ❑ nerovnováhy mezi jednotlivými druhy bezpečnosti systému,
- ❑ nerovnováhy mezi zdroji bezpečnostních energií a nároky na bezpečnostní působení aktérů,
- ❑ nerovnováhy mezi úrovněmi rovnováhy různých bezpečnostních systémů,
- ❑ nerovnováhy mezi subjektem a objektem bezpečnostního působení,
- ❑ nerovnováhy mezi mocí a silou jednotlivých aktérů globálního bezpečnostního systému.

Bezpečnost států znamená mít *možnosti a schopnosti* šířit a odvrátit hrozby, vytvářet podmínky pro výstavbu a obranu společnosti. To předpokládá existenci požadované bezpečnostní moci a síly systémů. Proto upevňování *moci a síly bezpečnostních aktérů, zejména států*, vyvažování moci a dosažení její rovnováhy s jinými státy, je důležitou podmínkou a zájmem všech bezpečnostních aktérů při zajišťování bezpečnosti země.

V zájmu zajištění rovnováhy moci a síly dochází především u malých států k procesu *vyvažování moci a síly*, hledání spojenců, *integraci* do mocenských a bezpečnostních systémů jiných států či aliancí. Tento proces koncentrace moci a utváření globální rovnováhy se ukazuje jako *vnitřní tendence*.

Je nepochybné, že jedna ze *základních, hlavních a prioritních cest a podmínek zajištění stability a bezpečnosti států (vnitřní i vnější) je integrace*. Je proto logické, že takovou cestou – integrací do NATO a Evropské unie, zajišťování své bezpečnosti se vydalo i Slovensko.

V době globální bipolarity dosáhla paradigmatu mocenské rovnováhy svůj vrchol. Všechna moc a síla aliancí se soustředila na udržení mocenské, především však vojensko-strategické

rovnováhy, která byla základním a hlavním garantem odstrašování, bezpečnosti. Bezpečnost byla založena na odstrašování, na hrozbě použití takové moci a síly, jejichž použití by bylo mimo jakékoli racionální a politické cíle, zničilo by celé lidstvo.

To by mělo být varování a poučení pro 21. století. Dnes má globální bezpečnostní systém unipolární strukturu. Jak dlouho ale současný stav vydrží? Z. Brzezinski nepředpokládá, že by hegemonie USA byla věčná. Co bude následovat potom? Multipolarita nebo nová bipolarita? Jakou máme geopolitickou, systémovou, právní a kulturní jistotu, že se někde v budoucnosti opět nezahájí boj o mocenskou pozici a rovnováhu, známou z časů studené války? Začne (a kdy?) lidstvo budovat „trvale bezpečný svět“? Pokud nebude mít převážná většina států jistotu, že náš svět, kontinent, region a jednotliví občané nebudou zataženi do mocensko-politického a geopolitického soupeření, pokud budou existovat reálné základy, podmínky a důvody naznačeného ohrožení, pak zajišťování bezpečnosti států a světa bude problémem aktuálním a nevyhnutelným.

Dnes již nestačí jen vyvažovat moc, směřovat ji na úroveň, která vyčerpá všechnu energii i zdroje společnosti. Důležité je si v této souvislosti uvědomit, že při působení moci a síly států a aliancí, v procesech jejich rozptylování, vyrovnávání, vyvažování, střetu a prosazování, dochází ke *spotřebě jejich energie*, tedy k jisté duchovní a materiální *ztrátě*. Takové soupeření moci a síly, soustředění bezpečnostní energie, především do vojenské oblasti, bývalý „Východ“ ve studené válce nezvládl. Energetická ztráta, entropie, byla vyšší, než byla tvorba nových energií, nových zdrojů (duchovních, vědeckotechnických, energetických, informačních, sociálních atd.)

Klademe si proto otázku: Zvládnou současné státy, nové supervelmoci, aliance a lidstvo takovou energetickou zátěž při zajišťování bezpečnosti, pokud by se opět vydalo cestou zvyšování a použití moci a síly? To je už také otázka morální a environmentální zodpovědnosti dnešních politických elit a bezpečnostních aktérů.

Moc a síla států by měly aktivně a účelně působit především na stabilitu států, na odvrácení nejen válek, konfrontace a soupeření. 21. století by mělo být stoletím posunu moci, změny jejího funkčního působení, struktury a obsahu. Moc a síla států, jejich bezpečnostní energie, by se měla ve daleko větší míře použít na rozvoj a řešení problémů a hrozeb lidstva. Ne proti lidstvu samému. Není možné zajišťovat bezpečnost zvyšováním své moci a síly na úkor jiných. Vyvolává to pocit ohrožení, nedůvěru, nové vyvažování sil, soupeření, novou konfrontaci a konflikty.

Vojenská rovnováha už nejenom že není, ale ani nemůže být jediným účinným způsobem zajišťování bezpečnosti. Potvrdili to též události v USA z 11. září 2001. Je třeba dokázat „rozkládat“ moc a sílu a používat ji okamžitě v malých dávkách. Působit velkou silou, silným potenciálem jako faktem odstrašení je sice (někdy) nutné, ale už to není jediná cesta zajišťování bezpečnosti. Proti terorismu, ideologické nesnášlivosti, kriminalitě, migraci, apatii atd. uvnitř země i v zahraničí se nedá bojovat celou silou a mocí najednou, ale jen jejími jednotlivými a adekvátními prvky, novými způsoby a formami.

V této souvislosti však chci upozornit na míru, cíle a funkci uplatňování „malé“, „separátní“ a preemptivní moci a síly států či aliancí. Pokud se sníží hrozba z možných katastrofických následků „malých“ válek pro regiony, národy, státy a lidstvo, potom se může objevit nová hrozba: válka nebude odstrašovat, státy a skupinky se nebudou obávat použití vojenského násilí, použití války. Násilí se může stát „běžným“, „masovým“ a „častým“ jevem. To s největší pravděpodobností způsobí v mezinárodních vztazích, ve světě, „chaos“, „anarchii“. Může

to posílit tendence opětovného použití „velké“ síly, koncentrovat moc a sílu států a aliancí na likvidaci „malých ohnisek“, „malých“ válek a konfliktů. Opět bude hrozit, že rozpoutání „velké války“ může přivést lidstvo k zániku.

Moc a síla států a aliancí, která bude transformována na *stabilitu a rozvoj* země, na řešení problémů země, regionů a lidstva, bude nejvlivnějším faktorem bezpečnosti států i světa. O takovýto vztah bezpečnosti a moci by nám mělo jít. Opačná cesta je cestou nutnosti k trvalé obraně země, a ne k její stabilní bezpečnosti. Je to cesta neustálého vyčerpávání energie lidstva a naší planety ne pro život, ale „jen“ na přežití.

Jednou ze základních podmínek bezpečnostního působení je existence dostatečné *bezpečnostní energie*. Bezpečnostní působení je nevyhnutelně spojeno s využíváním (čerpáním), usměrňováním a soustřeďováním energie systému na zajištění jeho bezpečnosti, existence, fungování a rozvoj. Přičemž nesmíme zapomínat, že bezpečnostní působení aktérů je nevyhnutelně spojeno se ztrátou energie. Proto musí být proces použití a usměrnění energie nutně spojen i s procesem jeho doplňování.

V této souvislosti se nám jasně ukazuje, že bezpečnost systému bezprostředně závisí na:

- a) množství a kvalitě *vnitřních zdrojů* bezpečnostní energie systému (potenciál),
- b) množství a kvalitě *vnějších zdrojů* bezpečnostní energie,
- c) *rychlosti (tempa) a intenzitě* bezpečnostního působení systému,
- d) *efektivnosti aktivizace* energetického potenciálu systému,
- e) způsobu *usměrňování* bezpečnostní energie, od systému usměrňovačů systému,
- f) energetické *ztráty*, která vzniká při bezpečnostním působení,
- g) rychlosti *doplňování* bezpečnostního energetického potenciálu.

Bezpečnost v 21. století bude do značné míry záviset také od toho jak budou jednotliví bezpečnostní aktéři současného světa na sebe působit, resp. pro jaké bezpečnostní působení se rozhodnou. Mohou v něm převažovat buď právo, nebo síla. Mohou mít charakter silový, nebo nesilový. Mohou se v něm prioritně uplatňovat vojenské, nebo nevojenské formy a prostředky působení. Může se jednat o multilaterální, nebo unilaterální postupy. Může se budovat vyvážený bezpečnostní systém, anebo nerovnovázný.

Jedno je však jisté, čas na egoismus a experimenty už není. Možná má lidstvo poslední šanci začít prosazovat takové bezpečnostní působení, jež ho vyvede z globální hrozby, které otevře prostor pro budování vyvážené a trvalejší bezpečnosti lidstva.

Literatura:

1. BARTÁK, P. Bezpečnost na prahu 21. století. *Sociológia*, č. 5, 2003.
2. BRZEZINSKI, Z. *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá fronta 1999.
3. BRZEZINSKI, Z. *Volba: Globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá fronta, 2004.
4. EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha: VŠE, FMV, Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka, 2004.
5. HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001.
6. KAUFFMAN, S. *Čtvrtý zákon: Cesty k obecné biologii*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004.
7. PRIGOGINE, I., STENGERSOVÁ, I. *Řád z chaosu: Nový dialog člověka s přírodou*. Praha: Mladá fronta, 2001.
8. TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H. *Nová civilizace: Třetí vlna a důsledky*. Praha: Dokořán, 2001.
9. VOLNER, Š. *Geopolitika pre 21. storočie? Stret morskej a pozemnej sily ako varovanie pre 21. storočie*. Hlohovec, 2004.
10. VOLNER, Š. *Nová geopolitika: Teoreticko-metodologické východiská*. Zvolen: Bratia Sabovci, 2004.

(překlad ze slovenštiny a úprava -red -)